

framställa de rätta omständigheterna vid hans död. — — Allt, hvad vi för närvarande veta, är knappt mera, än att prinsen torde hafva varit vansinnig och att han af fadren blifvit med grymhet behandlad. Elisabeth dog icke fullt tre månader efter Don Carlos död, och prinsen af Oranien beskyldde Philipp II offentligen att hafva mördat gemål och son. Historiskt bevisadt är det ena lika så litet som det andra.

10 Prescott berättar om Don Carlos' död efter de källor, som varit honom tillgängliga: att Don Carlos af fadren blef behandlad som vansinnig, på det strängaste bevakad af 12 hellebardier i korridoren utanför det med jerngaller försedda rummet och en skyltvakt dag och natt uti detsamma. I förtviflan sökte den olyckliga, från hvilken man tagit alla vapen, att döda sig, genom att låta lägga is i sin säng, öfvergjuta stengolvet med vatten och barfotad i timal vandra på detsamma, svälta i elfva dagars tid — men allt utan framgång. Men då han efter denna svältkur åt omåttligt och lika omåttligt drack iskyldt vatten, ådrog detta honom en sjukdom, som äntligen slutade hans lif.

20 Sin fader hatade han bittert, och fruktades och hatades af honom tillbaka. Sin styfmoder och f. d. trolofvade såg han gerna, och hon bemödade sig att tämja hans vildhet och att främja hans giftermål med hennes syster — hvilket konungen hindrade. Förgäfves förenade hon sina böner med många andras, för att mildra Don Carlo's fängelse. Hon sörjde äfven hans öde och dog tre månader senare än han, så vidt man vet, i följd af de Spanska läkarens behandling af det illamående, hvaraf hon led. Hon var Philips tredje gemål. Aderton månader efter hennes död gifte han sig för fjerde gången med en Österrikisk prinsessa — som äfven varit ämnad för sonen.

30 16 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1857

Det är en synnerlig glädje, att under denna rubrik åter kunna upptaga några flera numror, deribland äfven af arbeten, som för den inhemska litteraturen ega ett blifvande värde.

Framst böra rättmätigt nämnas:

40 M. A. CASTRÉNS ETHNOLOGISKA FÖRELÄSNINGAR ÖFVER ALTAISKA FOLKEN SAMT SAMOJEDISKA OCH TATARISKA SAGOR. H:FORS 1857.

Dessa föreläsningar utgöra fjerde bandet af Författarens »Nordiska Resor och Forskningar». De äro en frukt af hans så korta verksamhet såsom lärare vid universitetet.

50 Castrén har här lemnat en öfversigt af, hvad han kallat, de Altaiska folken, deras härstamning, släktskper, historia, seder och lefnadssätt. Han räknar till denna folkstam: Tunguser, Mongoler, Turkar, Samojeder, (Jeniseiska Ostiaker), Finnar, och indelar åter de sistnämnda i fyra familjer: Ugriska Finnar (Ostiaker, Woguler, Ungrare), Wolga folken (Tscheremiser, Mordviner, Tschuwascher?), Permska stammen (Permier, Syrjäner, Wotjaker), slutligen den egentliga Finska stammen, Lappar och Finnar, a) Karjalaiset med Kainulaiset och b) Hämmäläiset med Wesser, Woter, Ester och Liver.

Denna indelning är till någon del afvikande från den förut vanliga, men skiljer sig väsentligen deri, att den efter språkförvandtskapen

ordnar alla de nämnda folken till en stam, medan man vanligen förut i olika grupper ställt dem bredvid hvarandra. Förvandtskapen mellan Mongoler och Tatarer eller Turkar å ena sidan, Turkar och Finnar å den andra har visserligen varit känd och erkänd, men arten af denna förvandtskap torde ännu i denna stund vara ofullkomligt utredd. Samojederna hafva oftast utan vidare blifvit sammanräknade med de Finska folken, ehuru man under erkännande af den bristande kunskapen angående deras språk äfven ställt dem såsom en grupp för sig.

Den allmänna formen af Altaiska stammens språk är, att de räknas till *agglutinations*-språken. Man kallar så de språk, hvilkas ändelser icke äro en böjning af ordet (*flexion*) utan ett tillägg till detsamma af ett annat ord, för sig utmärkande en relation. Man kan väl icke afgöra t. ex. hvilket det ursprungliga tilläggsordet är i Finska ändelserna *kynällä* och *kynässä* af *kynä*, penna; men man finner lätt, att detta *llä* och *ssä* icke utgör en utvidgning af blotta ordet *kynä*. Tilläggsorden återfinnas i prepositionernas, rättare postpositionernas bildning, emedan man kan säga *pöyällä* och *pöyän päällä* (stam. *pää*, hufvud, det yttersta, öfversta) samt *pöyässä* och *pöyän sisässä* (stam: *sisä*, det inre). Annorlunda förhåller det sig t. ex. med det Latinska *cultro*, med knifven, af *culter*, det Tyska *dem Menschen*, åt människan, af der Mensch, för hvilka ords kasusändelser *o* och *en* man icke heller i dessa språk kan med tillhjälp af någon partikel uttrycka den anförda kasusbetydelsen.

Castrén godkänner väl icke den gjorda skilnaden mellan *agglutinations*- och *flexions*sspråk såsom orföränderlig språkkarakter. Han uttrycker tvärtom den öfvertygelse, att alla språk i sin början varit enstafviga och utan alla ändelser såsom Kinesiskan och andra sydöstra Asiens språk, hvilka icke hafva några skilda ändelser för särskilda former, ja icke ens skilda ord för särskilda partes orationis. Vi låna till förtydligande det af Castrén anförda exempel. »Skulle man på Kinesiska vilja öfversätta satsen: den höga kejsaren talte till sin här – så finge man följande ordställning: hög kejsare tala här. Denna öfversättning är dock såvida origtig, som vi i Svenskan ej kunna underlåta att beteckna de olika partes orationis. I Kinesiskan finnes ej ett adjektivum *hög*, ett verbum *tala*, utan ett och samma ord kan uttrycka både *hög*, *höjd*, *höja* och ett annat *tal*, *tala*, *talare*.» – – Från denna form anser nu Castrén språken hafva utgått, genom ordföreningar bildande ändelser, såsom de *agglutinerande* språken ännu af sig visa, och slutligen förkortande ändelsen till blott *en* i och för sig betydelselös böjning af ordet i *flexions*-språken. Den anförda språkindelningen vore således icke principiell, utmärkande någon oföränderlig olikhet mellan språk, utan endast historisk, betecknande språk, stadda i olika stadier af utveckling.

De Altaiska språken befinna sig, enligt Castréns åsigt, i ett öfvergångsstadium mellan *agglutination* och *flexion*, så att i flera former spåren af den förra icke mera äro märkbara. Detta förhållande framstår isynnerhet i de Turkiska, Finska och Samojediska språken, tydligast i de båda sistnämnda språkfamiljerna. Nämnda likhet vore dock för sig ganska ytlig, om ingen annan öfverensstämmelse mellan de språk, Castrén räknar hit, skulle finnas. En sådan är dock i mångfaldiga stycken förhållanden. Ordlikheterna äro talrika; i ordbildningen tåla de icke några prefixer, tillsatser framför orden; äfven egentliga prepositioner saknas, emedan de såsom postpositioner sättas efter de ord, de bestämma. Vidare börjas eller slutas orden i dessa språk aldrig med två konsonanter; ändelsevokalen bestämmes af stammens vokaler o. s. v.

Den mest konstanta likheten är den, att »kasusändelserna i pluralis äro desamma som i singularis» – såsom i Finska *pöyällä pöyässä, pöyillä pöyissä*.

10 Ett undantag bildar Jenisei-Ostiakiskan, som alls icke tillhör denna språkstam, icke heller, efter hvad man af Castréns yttranden kan sluta, har något att skaffa med de Indo-germaniska språken eller något annat känt språk-gebit. Castrén har upptagit Jenisei-Ostiakerna bland de Altaiska folken endast med afseende på orten för deras härstamning och, på särskilda förhållanden i lefnadssätt o. s. v., i hvilka de
 20 öfverensstämma med de senare. De utgöra till folktalet en ganska ringa hop, 1 000 skattbetalande individer, hafva också stamförvandter endast i de numera tatariserade Arinerna på Sajanska stepperna och i några få öfverlevande Kottiska familjer. Dessa förhållanden gifva åt Castréns arbeten i Jenisei-Ostiakiskan ett så mycket större intresse och göra det dubbelt önskvärdt, att denna del af hans efterlemnade skrifter måtte komma att se dagen.

Af de till Altaiska stammen hörande språken äro, såsom nämndt, de Turkiska, Samojediska och Finska längst framskridna, så till vida att de stå på öfvergången från agglutinations- till flexionsspråk; hvaremot
 20 de Tungusiska och Mongoliska språken mera bibehållit agglutinationsformen. De förstnämnda trenne språkfamiljerna äro också de genom grammatikalisk bygnad och ordlikheter närmast beslägtade. Läsaren bör blott i fråga om de Turkiska språken tänka icke på den egentliga Osmaniskan, hvilken, som bekant, blifvit ett mixtum compositum af Turkiska, Persiska och Arabiska, utan med Turkiska språk förstå de Tatariska öfverhufvud. De hithörande folken hafva numera sina boningsplatser till en del i södra Sibirien, för öfrigt, såsom Turko-
 30 maner, Usbeker, Nogaiska Tatarer, Kirgiser och Baschkirer kring södra Ural, Kaspiska och Svarta hafven samt i Europa äfven i Ungern och kring nedra Donau såsom Kumanerna och Bulgarerna.

Att utredandet af folkens förvandtskaper varit föremål för fysiologin, förnämligast kraniologin, är nog samt känt, äfvensom att forskningen på denna väg kommit till helt andra resultater, än på den filologiska. Castrén anför åtskilliga exempel på dessa hvarandra mot-
 40 sägande påståenden. Så citeras Retzii uppställning af Finska stammens förvandtskaper, hvilken Castrén, emedan deri sammanföras folkslag, talande de mest heterogena språk och fullkomligt olika till tänke- och lefnadssätt, anser icke tåla någon kritik. Roligt är att läsa, huru den i öfrigt ansedda fysiologen Baer i Petersburg, efter undersökningen af ett
 40 Karagasskranium, förklarar en del af dess organer tyda på Samojedisk, en annan del på Mongolisk härkomst – en förklaring, som naturligen föranledts af den gällande åsigten, att Karagasserna äro Samojeder, hvilka i beröring med Buräterna antagit dessas språk. Castrén, som hade i uppdrag att undersöka äfven detta förhållande, fann, att Karagasserna voro hvarken Samojeder eller Mongoler, utan Turkar.

Öfverhufvud råder ännu osäkerhet, till hvilken af de antagna människoracerna de Finska folken icke mindre än Samojeder och Turkar böra föras. Med afseende på de egentliga Finnarne och
 50 Ungrare hafva flera indelare räknat de Finska folken till den Kaukasiska racen; flera Turkiska stammar måste anses tillhöra densamma redan för sin yttre skepnad, som täflar med och öfverträffar de flesta obetviflade Kaukasiers; fysiologer finnas, som äfven gjort Samojederna den äran. Men andra hafva fört åtminstone Samojederna och äfven Finnarne till Mongoliska racen. Med afseende på språkförvandtskapen anser Castrén detta för riktigt, ehuru ur samma synpunkt isynnerhet

Finnar och Samojejer bilda en öfvergångslänk mellan de båda ifrågasvarande racerna; hvarföre Castrén yttrar den förmodan, att såsom dessa folks språk icke företer någon afgjord typ (agglutations- eller flexionsform), äfven deras kraniibildning torde vara hvarken bestämdt kaukasisk eller mongolisk, ett förhållande, som i fysiologernas stridande åsikter angående den race, de tillhöra, vinner bekräftelse.

Castréns åsigt om språkens småningom skeende öfvergång från agglutination till flexion har obestriddt mycket för sig. Ja man finner, att denna process fortgår till likgiltighet för ändelser öfverhufvud, så att i de moderna språken ändelserna mer och mer bortfallit och artikeln och den syntaktiska förbindelsen bestämmer det oförändrade ordets betydelse i satsen. Det är ett närmande till den ursprungliga ändelselösa språkformen i Kinesiskan. Men en gåta förblir det, huru t. ex. språk, sådana som Samojedernas och flertalet af de finska folkens, Ostiakernas o. s. v., kunnat mera närma sig flexionsformen, än t. ex. Mandshuernas, då de senare obestriddligen innehaft och innehafva en högre grad af bildning, ja ega en egen litteratur, medan de förnämde ännu befinna sig närmast vildhetstillståndet. Å ena sidan är det en obestriddlig sanning, att språkets ombildning följer med den andliga kulturens gång; men å den andra borde man antaga, att en språkutveckling eger rum nära nog oberoende af den intellektuella bildningen i öfrigt. Språkformationen är öfverhufvud den mest dunkla af alla andens skapelser. Hos hvarje nation utgör språket det mest egendomliga; men man har ännu ingen insigt i sammanhanget mellan dess formation och nationaliteten öfverhufvud. Man kan finna, att denna bestämmas af raceskilnad, stam, geografiska förhållanden, historiska öden: men språkbildningens sammanhang med allt detta är ännu en hemlighet, till hvars uppdagande språkforskningen icke förmått lemna ens någon pålitlig häntyding. Sjelfva ordbildningen (ordstammarnes bildning) kan väl anses utgöra det mer eller mindre tillfälliga språkmaterialet; ehuru äfven den erbjuder så konstanta olikheter i skilda språkfamiljer, att en regels tillvaro för densamma icke kan betvivlas. Men isynnerhet är olikheten i den grammatikaliska formen så systematisk, att ingen tänkande kan tvifla, det den ju beror af allmänna, ännu okända lagar. Antagligt synes det vara, att såsom den mensklige bildningen öfverhufvud fortgår i en serie, hvars skilda punkter i hvarje tid representeras af särskilda nationaliteter, äfven språken skulle följa denna bildning åt och med den öfvergå till nya former. Men man har ännu icke kommit långt, om man äfven lyckades ovedersägligt bevisa, att denna fortgång sker från ändelselösa ordstammar till agglutination och flexion. Man borde ännu kunna uppvisa, att öfriga formolikheter endast representera skilda utvecklingsstadier. Castrén nämner, att ehuru de Altaiska språken egentligen sakna prepositioner och således äfven de sammansättningar med prepositioner, hvarpå de Indogermaniska språken äro så rika, postpositionerna likväl efterhand begagnas till dylika sammansättningar och antaga rolen af prepositioner, såsom t. ex. i Finskan *ylösherättää, päällekkantaa, uloskäyminen* o. s. v. Skulle nu förhållandet visa sig vara enahanda med formolikheterna i allmänhet, kommer man till det resultat, att det egendomliga och nationela i hvarje folks språk bör sökas icke i den grammatikaliska formen – ty denna vore ju den föränderliga representanten för språkets allmäntmensklige utveckling allmäntmensklige utveckling – utan i den oföränderliga ordstammens bildning, i föreställningens och tankens uttryckande med dessa bestämda ljud – t. ex. i Svenskan »hjerta» i Finskan »sydän». En annan egendomlighet kan sökas i begreppsbildningen, t. ex. begripa från

gripa, käsittä (begripa fatta, taga med handen) från käsi, ehuru, såsom redan dessa exempel visa, äfven häri en allmän tankens gång är verksam.

Men vi återvända till Castréns arbete. Han har sjelf vid föreläsningarnes slut anmärkt deras bristfällighet i följd af bristande tid för utarbetandet. Den skönjes likväl föga i framställningen, hvilken är lätt och värdad, såsom alltid hos Castrén. Den bristande form, man kan anmärka, visar sig egentligen i det opropotionerliga förhållandet mellan de skilda delarnes utförande. Medan t. ex. skildringen af Mongolerna går öfver i en ganska utförlig, något tröttande politisk historia, är den af Samojederna serdeles kort. Likaså upptager kapitlet om de Ugriska Finnarne en vida drygare andel, än de som röra öfriga Finska folk tillsammanantagna. Dessa ojemnheter äro dock isynnerhet menliga för den Tyska upplagan. Ty för de flesta af oss Finnar är de längre kapitlens innehåll något nytt. För utlandet, der arbetet kan påräkna blott läsare af facket, innehålla de det jemförelsevis bekanta, medan de stycken äro lättare affärdade, som för dem skulle utgöra det nya och intressanta, men som för oss icke i lika grad behöfva större utförlighet. Detta förhållande förklaras deraf, att arbetet utgöres af föreläsningar för Finska studenter. Det erbjuder sålunda för hvarje Finsk läsare en lärorik läsning, den enda i sitt slag, som för honom finnes att tillgå.

De Samojediska och Tatariska sagorna förete en rad af godtyckliga fantasier, utan någon skönjbar betydelse och utan poetiskt värde. För etnografen kunna de hafva någon vigt, såvidt vi förmå bedöma, såsom bevisande för de folks låga ståndpunkt i intellektuel utveckling, hvilka de tillhöra. Man söker i dem förgäfvnes något enda drag, som skulle mana till medkänsla eller väcka minsta estetiska välbehag. De samojediska angå ringare personer ur hopen, och de vidunderliga trolleriäfventyrens resultat är stor rikedom. I de Tatariska röra sig undergörande hjeltar, ridande på underbara hästar, och slutet är giftermål med undersköna hjeltinnor. Detta gäller dock endast vissa sagor; och i dem afspegla sig så till vida de båda folkens olika lynne och vanor. I andra deremot ske trollerier och under, utan något egentligt slutändamål. Sjelfva äfventyren äro i båda enformiga, oftast osmakliga. Blodiga bedrifter och förgörandet af menniskolif äro trolleriernas föremål – hvaraf behofvet uppstår att åter genom trolleri bringa en och annan person till lif igen. Jemförda med Kalevala sagorna röja dessa sagor öfverhufvud stor brist på mening och sammanhang, häri liknande ett barns sjelfgjorda berättelser.

Såsom Bihang till boken är införd en beskrifning på Jeniseifloden, dess tillflöden och omgifningar, hvilken beskrifning rätteligen tillhör andra bandet af Resor och Forskningar.

Utgifvandet är besörjdt af Carl Gust. Borg.

M. ALEXANDER CASTRÉNS VERSUCH EINER BURJÄTISCHEN SPRACHLEHRE NEBST KURZEM WÖRTERVERZEICHNIS. ST. PBRG 1857.

Med skäl bör äfven detta, såsom Castréns öfriga af annan man på Tyska utgifna linguistiska arbeten, räknas till den inhemska litteraturen. Dessa arbeten tillhöra densamma genom sin författare, sitt allmänna föremål, och genom det språk, på hvilket de äro författade.

Äfven närvarande arbete, ehuru fremmande dess titel är, sammanhänger med Castréns finska studier. Det låg nemligen i hans plan, att

undersöka förvandtskapen mellan alla de språkfamiljer, som tillhöra den Altaiska stammen, således utom de Finska språken Samojediskan, Tatariskan, Tungusiskan, Mongoliskan. Läsaren vet, att Samojediska språket, såsom det med de Finska närmast beslägtade, utgjorde hufvudföremålet för dessa undersökningar, och att det hithörande af Castrén fullständigast utförda arbetet redan sett dagen. Likaså har C:s Tungusiska språklära från trycket utkommit. För att lära känna de Mongoliska språkens karakter, erbjöd sig för honom studium af de i Sibirien lefvande Mongolernas, Burjäternas eller Burätternas språk. Han hade dervid fördelen, att göra den lärda verlden bekant med ett språk, hvars grammatikaliska bygnad hittills varit okänd. Man har väl grammatiker för det Mongoliska skriftspråket, på hvilket en rik litteratur finnes, ehuru till stor del bestående af öfversättningar från Tibetanskan, emedan Mongolerna bekänna sig till Buddhaismen, hvars dogmatiska och asketiska litteratur är författad på sistnämnda språk. Närmast skriftspråket står det språk, som talas af Ost-Mongolerna, de egentligen s. k. Mongolerna, i det såsom lydland till Kina räknade Mongoliet. Mycket afvikande är deremot Burätiskan isynnerhet i vissa dialekter. För sitt studium, som sträckte sig till fyra dialekter, kunde Castrén till jemförelse rådfråga skriftspråkets grammatik, bearbetad af tvenne ansedda författare, Schmidt och Kowalewski.

Burätterna lefva i södra Sibirien, öster- och vester-om sjön Baikal. Af de fyra dialekterna tillhöra två och två Buräter på hvardera sidan om sjön. Läsaren erinrar sig ur resebeskrifningen, att Castrén vistades längre tid bland dessa välmående och på sitt sätt civiliserade folk, hos hvilket han mottogs med synnerlig vördnad och gästfrihet. Den kännedom, han derunder förvärfvade om deras språk, är i sina grunddrag i närvarande arbete bevarad. Ty mera än ett utkast är denna grammatik icke, såsom äfven de öfriga, hvilkas utarbetande Castrén icke hann företaga. Den är, såsom Castréns föregående linguistiska arbeten, utgifven genom Hr Schiefner's outtröttliga försorg på Petersburgska Vetenskapsakademiens bekostnad. Hr S. har tillagt ett upplysande företal, jemförelser med Mongoliska skriftspråket och en Tysk-Burjätisk ordbok.

Vi skulle gerna glädja läsaren med några Burjätiska språkprof, men hindras derifrån af den egna ortografien. Mongoliska skriftspråket har orientaliska (Tibetanska?) karakterer och skrives perpendikulärt, uppfifrån nedåt. Castrén nyttjar för Burjätiskan latinska karakterer, men måste ersätta de orientaliska talrika strup-, näs- och hväsljuden dels med förändringar i latinska alfabetet, dels med ryska karakterer. Likheter med Finskan kan ett ovant öga föga upptäcka. Det ringa, som i detta hänseende fästas Ref:s uppmärksamhet, är, att nominernas pluralis slutar på *t* som *ajaga*, (kär!) *ajagat* eller allmänne på *nut* såsom *kete* (eldstål) *ketenut*; att alla verbers infinitivus slutar på vokal; att genitivus af pronomina personalia *bi* (*jag*), *si* (*du*) lyder *minji*, *sinji*, hvilka äfven utgöra den possessiva suffixen för första och andra person; att frågande pronomen *hvem?* heter *ken* (Finska *kenen*, *hvems?*). I öfrigt synas ordlikheter vara sällsynta; ex. *esegä*, *isigä* (fader) *eme* (qvinna, hustru).

Outgifna återstå af Castréns linguistiska arbeten numera endast Tatariska och Jenisei-Ostiakiska grammatikerna med tillhörande ordböcker och språkprof. Den föras utgifvande kan med det första motses.

SUOMI. TIDSKRIFT I FOSTERLÄNDSKA ÄMNEN. 1856. H:FORS 1857.

Närvarande årgång af denna förtjenstfulla och dock jemförelsevis så litet kända och lästa tidskrift har ett serdeles omvexlande och intressant innehåll.

Första artikeln är en öfversättning af den bekanta utgifvarens af »Estländische Volksgedichte» H. Neus, afhandling: *Ein Beytrag zur vergleichenden Sprachforschung*, hvori denna vän och kännare af den Finska stammens forntid och språk söker uppvisa åtskilliga i de Finska språken förekommande ord och härledninga från de Indogermaniska språken och tvärtom, en språkförbindelse, som Förf. icke hänför till något supponerat gemensamt ursprung, utan förklarar ur de båda stammarnes mångfaldiga historiska beröring med hvarandra.

Medgifvas måste, att en del af Förf:s sammanställningar och härledninga förefalla åtminstone icke-filologen, minst sagdt, högst besynnerliga. Afgjordt synes åtminstone vara, att tvenne så heterogena språk icke kunna finnas, i hvilka man icke vid ett förfarande, sådant som Förf:s, skulle finna på ordlikheter. Å andra sidan bör icke nekas, att dessa sammanställningar ofta äro högst öfverraskande genom sannolikheten ef en begreppsförvandtskap mellan ord, hvilka till skrift och ljud synas högst fremmande för hvarandra. Vi rekommendera åt läsaren t. ex. den framställning af ordförvandtskaper Förf. inleder med det Finska *kapo* och *kavet*. Han kommer härifrån icke blott till det latinska *caput*, tyska *Haupt*, svenska *hufvud*, lappska *äiwe*, samojediska *æwa*, finska *aiwo*, esthniska *ajo* (äfvén hjerna), franska *cape* och *chapeau*, tyska *Haube* o. s. v., utan äfvén till grekiska οίς, latinska *ovis* och benämningen får på ryska, lithaniska, lettiska, samt vidare till grekiska ηβη (Hebe), finska *häpy* m. fl. liktydiga och likljudande ord i åtskilliga språk och till grekiska ιππος finska *hepo*, franska *cheval* o. s. v., ytterligare till latinska *caper*, lappska *habra*, svenska *gumse* o. s. v., slutligen till *avis*, *apis*, *capus*, finska *haukka* o. s. v. – utom de flera tiotal härledninga, vi här förbigått. Det anförda är exempel nog, huru slående mången likhet är, och låter inse, huru jemförelsevis lätt det vore, att ifrån flera af de anförda orden fortsätta härledningen i oändlighet. Rättvisan bjuder nämna, att uteslutningarne ofta gjort sambandet i det anförda otydligt.

Andra artikeln: »Något om lokalkasus i Finskan» af Johan Adolf Lindström, går ut på att bevisa, att grammatikerna i den s. k. kasus *Illativus* sammanblanda tvenne skilda kasus. T. ex. huonehen och huoneeseen (sehen) utgöra enligt Förf. två skilda kasus, den förra med betydelsen *ända intill*, den senare betecknande rörelse *in-i* huset. Bevisningen synes vara ganska klar och bindande.

Tredje artikeln utgöres af en Finsk öfversättning af *Döbeln vid Juutas* af A. Oksanen, öfverhufvud lyckad, men icke fri från en och annan hårdhet, kanske oundviklig vid en så nära ordagrannt trogen tolkning. Såsom fjerde artikel ingå tvenne varianter till den af Porthan meddelade runan öfver biskop Henriks död genom Lalli. De nya texterna äro i tidskriften införda af Lönnrot.

Härpå följer en ytterligare artikel af Hr Lindström: »Försök att bevisa, det Rurik och hans Waräger ej voro hemma från Sverige.» Det är känt, att man nog allmänt antagit, det de bröder, Rurik, Sineus och Truvor, som enligt Ryska krönikor af förenade Slaviska och Finska stammar inkallades till trakterna af Ladoga och Peipussjön, för att ordna det Ryska samhället, kommit från Roslagen i Sverige och efter sitt stamnamn Ros eller Ryssar gifvit Ryska riket och folket dess

nuvarande namn. Man har från namnet Roslagen också härledt Finnarnes benämning på Sverige, Ruotsi, emedan de nemligen tidigast skulle öfver Åland kommit i beröring med Roslagens bebyggare.

I sig sjelf låter det nog otroligt, att de nuvarande »Rospiggarne» skulle grundat och gifvit namn åt ett sådant verldvälde. Sjelfve äro de säkert de sista att tro på denna sin forntida storhet – Hr L. har också ganska öfvertygande sommanställt skälen mot nämnda antagande. De viktigaste motskälen äro utan tvifvel de, att Svenska traditioner, som omtala och beskrifva härtåg till östern både tidigare och senare, än den ifrågavarande händelsen (862), icke veta något om densamma¹; vidare Roslagstraktens obetydenhet för sig, och det faktum, att den i Svenska skrifter icke ens förekommer under detta namn, förrän fyrahundra år senare (1296 i Kon. Birgers stadfästelse på Uplandslagen). Andra skäl finnas för den åsigt, att Ryssland och Ryssarne burit namnet Rosch långt före 862. Nestor uppgifver sjelf på annat ställe 852 och uppräknar till öfverflöd Ryssar bland de folk, som inkallade Rurik.

Men Hr L. går längre än afhandlingens titel anger. Han vill bevisa, att Rurik och hans följeslagare, som af Nestor kallas Warjago-Ryssar eller Waregiska Ryssar, kommit från Finlands södra kust, nemligen varit på denna kust från uråldrig tid bosatta Svenska kolonister, af Finnarne, äfven dem, som voro förenade med Slaverna, kallade Ruotsalaiset, hvilket namn Nestor förblandat med det Slaviska Rosch eller Rus. Såsom förmodan visar sig denna åsigt icke osannolik, ehuru de bevis, som för densamma kunna anföras, ingalunda äro oemotsägliga. Andra författare hafva yttrat ungefär samma åsikter och förklarar namnet Warego-Ryssar deraf, att dessa Wareger tidtals beherrskade Ryska orter.

Osannolikt är der öfverhufvud icke, att Svenskarne vid sin landstigning i Finland 1157 under konung Erik påträffade kolonister af egen stam. Ty någon lära och predikan hörde dock till saken; och en sådan till de egentliga Finnarne låter icke förutsätta sig af de Svenska och Engelska prester, som först bedrefvo omvändelseverket. Det gifves ännu i denna dag ett stort antal Svenskar i Sverige, som med Finnar förstå endast i en löjlig brytning Svenska talande invånare i en »provins» österom Östersjön. Att senare omvändelsen kunde sträckas till de egentliga Finnarne genom tolkar, troligen tagna bland de nyomvända Svenska kolonisterna i Finland, och att i än senare tid prester bildades bland dem och bland födda Finnar, bevittnas af historien².

¹ De ryska krönikorna förmåla att furstarne af Ruriks stam särskilda gånger inkallade nya Waräger »från andra sidan hafvet» (t. ex. åren 1015 och 1024); utan att Svenska traditionen vet någonting härom.

² Tidningen Suometar, som nu och då kunde tåla sina påminnelser, ju mera vidsträckt dess verksamhet är och till en desto mindre undervisad allmänhet den talar, yttrar sig med mycken spetskhet öfver deras okunnighet, som förmena, att omvändelseverket i Finland bedrifvits med eld och svärd. Suometar besluter helt enkelt, att detta är osannt, och att omvändelsen skett endast genom lära och predikan. Historien beskrifver visserligen icke någon enskild omvändelse. Den förmåler enkelt, att härskaror kommo öfver med prester i sitt följe, att landet underkufvades och invånarena döptes. Särskildt är antecknadt, att påfvarne låtit predika korståg mot Finnarne och skänkt de deltagande syndaförlåtelse. Men för att tyda dessa data, behöfves endast vanligt historiskt vett. Det enklaste förstånd kan skilja dem från t. ex. berättelserna om en Ansgarii predikan i Sverige och missionärernas uppträdande i Asien och på Söderhafsöarne. Suometar lärar väl anse den vilda fientlighet, hvarmed Tavasterna ansatte de Kristna, för alldeles omotiverad, då det ju stod dem fritt, att lyssna till omvändarens saktmodiga predikan eller icke. Åtminstone skulle bladet i detta saktmod funnit en bättre

Det talar emot en sådan tidigare Svensk kolonisation, att derom intet nämnes i berättelsen om Erik den heliges tåg. Men det bevisar å andra sidan för en sådan, att alls inga underrättelser meddelas om samtida eller senare inflyttningar, samt att icke ens muntliga traditioner bland de Svenska kolonisterna sjelfva bevara något minne af deras inflyttning, som då vore endast 6 å 7 hundra år gammal, ehuru muntliga traditioner funnits och finnas om kristendomens samtida införande. Att Eriks landstigning skett på en punkt af landet, hvilken bebos af Finnar, har föga att betyda såsom bevis i saken, då hela skärgården 10 derutanför med Åland innehafves af Svenskar, hvilkas bosättning börjar en knapp mil från St. Henriks källa. Tavaster och Karelare voro den nya trons bittra fiender ännu nära 200 år efter Eriks landstigning, och det är då svårt att inse, hvilka landets invånare som skulle varit dess bekännare, om icke koloniernas (Svenska) Finnar och ett fåtal närmast intill dem boende Tavaster. Ja man kan ur en sådan olikhet i nationalitet mellan de kristna och icke-kristna i Finland förklara de senares (Tavasternas) ytterligare hätskhet mot de förra.

Men det är obestridligt, att allt, hvad härom kan sägas, utgör gissningar. Icke heller ligger på frågans utredande – om detta vore 20 möjligt – någon serdeles historisk vigt.

Om årgångens följande artikel: »Sananen suomen kielen ulkomuodosta» kan endast sägas, att den företer en känd käpphäst. Hr Kilpinen har fattat ett outsläcktligt hat till de i Finska skriftspråket brukliga dubbla vokalerna, och han vill i deras ställe sätta kvantitetstecknet, för att beteckna lång vokal. Emedan han sjelf skrifver endast små uppsatser, för att teoretiskt och praktiskt bevisa gagnet af denna stora reform, har han nyligen för att få se den införd i en hel bok, för författandet af en sådan utfästet ett premium. Man kunde anmärka en inkonsequens i hans ihärdiga sträfvande för densamma. Medan han nemligen 30 förvisar *aa oo* o. s. v. och i stället vill hafva en cirkumflex öfver vokalen *â ô*, tål han icke prickarne på *ä* och *ö*, utan fordrar, att allt folket skall medgifva det vara riktigare att i stället här nyttja två vokaler *ae oe*.

Ilmarinens Bröllopp, öfversättning af K. Collan ur Kalevala, Run. XX–XXV, synes, lagd till de öfversättningar af samma författare, som förut varit i tryck synliga, lofva en efterhand skeende försvenskning af hela den nya Kalevala upplagan. Också vid en kortare jemförelse finner man, att synnerligen öfversättningens noggrannhet och trohet ligger Hr C. om hjertat, och att den är poetiskt vårdad, därför har läsaren funnit bevis äfven uti ett i detta blad aftryckt fragment. Det synes dock med 40 den Finska runans versmått höra till det oundvikliga, att dikten i öfversättning får en anstrykning af stelhet, och att den enformighet, versen redan har i originalet, här än mera framträder. Det torde vara i känslan häraf Hr C. gjort försöket, att för en kortare episod begagna rimmad vers. Han säger sjelf, att de mötande svårigheterna härvid tvungit honom nu och då afvika från originalet. Vi befara dock, att i en så omfattande dikt enformigheten skulle genom rimmen endast så mycket mera framstå. Episk dikt och orimrad vers höra oåtskiljaktigt tillsamman. Hr Collans försök vittnar sjelft derom, att rimmet icke hör hit. Versen har också derigenom, att rimmen icke följa regelbundet, 50 blifvit än lösare hållen och närmat sig knittelversen.

Utom Hr Ahlqvists reseberättelser; *1:en ja 2:en matkakertomus*,

bevekelsegrund till vänlighet mot Svenskarne, än den det lägger sina läsare på hjertat – den lumpna, att Svenskarne ju nyligen hitsändt en hel hop blanka riksdalar!

innehåller häftet ännu, på grund af fattadt beslut, *Finska Litteratursällskapets förhandlingar för året 1856–1857*.

Ahlqvist's första reseberättelse har förut blifvit i sammandrag meddeladt i detta blad och läsaren finner här nedanföre ett sammandrag äfven af den andra.

17 KANDIDATEN AUG. AHLQVIST'S RESOR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1857, n:o 1 och 8, januari och augusti 1858, n:o 9, september 1859

10

II.

Ur Novemberhäftet af detta blad 1856 kan läsaren erinra sig, att Hr Ahlqvists första reseberättelse var daterad från Kosmodemjansk i Tscheremissernas land den 6 Augusti 1856. Den andra berättelsen är från Ardatova inom Mordvinernas gebit dat. den 19 Febr. 1857.

Under mellantiden har Hr Ahlqvists resa haft följande förlopp. Han sysselsatte sig med Tscheremissiskan i omgifningen af Kosmodemjansk till slutet af September, begaf sig derefter till de af nämnda folk bebodda byarne Juljal och Jelasovo, på hvilken senare ort han i presten gjorde bekantskap med författaren till ett Tscheremissiskt lexikon (i manuskript), den enda och bästa. Begagnade detta, jemfördt med ordförteckningarne i Castrén's och Wiedemann's grammatiker, samt understödd af egna undersökningar, utarbetade Hr A. ett Tscheremissiskt lexikon, upptagande öfver 3 000 ord.

20

Sin återresa till Kasan och dess orsaker förbigår Hr A. i reseberättelsen helt och hållet. Läsaren vet redan, att denna resa icke tillhörde reseplanen, och kan tillräkna det en vacker grannlagenhet, att Hr A. så tyst förbigår densamma. Under en nära tre månaders vistelse i Kasan arbetade han på en Tatarisk ordbok för den mundart, som talas i Kasanska guvernementet. Han anger såsom föranledande härtill den omständighet, att i följd af Tatarernas Muhamedanska tro i deras litteratur blifvit begagnad Arabisk skrift, genom hvilket språks karakterer likväl det egendomliga i Tatariskans ljudlära icke kan uttryckas. Hr A. har derföre för sitt lexikon begagnat samma latinska, förändrade latinska och Slaviska karakterer, som Castrén och flera andra. Utom af nämnda arbete upptogs A:s vistelse härstädes af ordnandet af hans samlingar i Tschuwaschiska språket.

30

Läsaren erinrar sig nemligen, att sistsagde språk utgjorde egentliga föremålet för Hr A:s studier under resans första halfår. Till Tscheremissiskan öfvergick han med afseende å en förmodad närmare släktenskap mellan båda språken. En närmare forskning, understödd af den nämnda sysselsättningen med Tatariskan, har öfvertygat Hr A., att Tschuwaschiskan icke är något Finskt, utan ett rent Tatariskt språk, och folket af Tatarisk härkomst, ehuru beröringen med Finska folk (Tscheremisser och Mordwiner) i sederna icke mindre än i språket infört många Finska elementer.

40

Castrén i sina ethnologiska föreläsningar nämner blott Tschuwascherna såsom tatariserade Finnar, tillhörande den familj af Finnarne, han kallar de Bulgariska eller Wolga-folken. I Resorna 2:a Bandet omnämner han de olika åsigterna och stannar vid den, att anse Tschuwascherna för en tatariserad gren af samma stam som Tscheremisserna. Ethnologiska föreläsningarnes utgifvare, som äfven något afvikande uppfattat Castrén's åberopade yttranden, stöder sig på Hr

50